

यथा“अपि नःस कुले जायात् यो नो दद्यात् तयोदशीम् ।
पायसं मधुसर्पिभ्यां प्राक्काये कुञ्जरस्य च” मनुव्याख्यायासु
“प्रकृतायां तयोदश्यां तथा तिथ्यन्तरेऽपि हस्तिनः
पूर्वा दिशं गतायां कायायां मधुदतसंयुक्तं पायसं द-
द्यात् । नत तयोदशीहस्तिच्छाययोः ससञ्चयः य-
थाह विष्णुः “अपि जायेत सोऽस्त्राकं कुले कश्चिन्नरो-
क्षमः । प्राष्टकालेऽसिते पक्षे तयोदश्यां समाहितः ।
मधुसुतेन यः आङ्गं पायसेन समाचरेत् । कार्तिकं
सकलं वापि प्राक्काये कुञ्जरस्य च” इत्युक्तम् तेनास्य
पृथङ्निमित्तता । अन्ये तु “राज्ये हस्ती भूत्वा चन्द्र-
मसं गृह्णातीति” श्रुतेः कुञ्जररूपस्य राहोष्कायायत
इति व्युत्पत्त्याग्रहणपरतामाहुः । गजच्छायादयोऽप्यत्र
कुञ्जरदरी स्त्री । कूर्मविभागे वृहत्सं दक्षिणस्यासक्तौ
देशभेदे “अथ दक्षिणे नलङ्केत्युपक्रमे “कच्छोऽथ कुञ्ज-
रदरी सतामपर्याति विज्ञेयाः” ।

कुञ्जरपिप्ली स्त्री कुञ्ज रोपपदा पिप्ली शा० तं । गज-
पिप्ल्याम् राजनि० । गजपिप्ल्यादयोऽप्यत्र स्त्री
कुञ्जरा स्त्री कुञ्जः हस्तिदन्त इव पुष्पमस्यस्या अच् । १घात-
कीद्रुमे (धाद्रुफले) तस्या हस्तिदन्तशुभ्रपुष्पत्वात्तथा-
त्वम् २पाटलाद्ये च भेदि० । अजादि० टाप् । ३हस्ति-
नप्रासु शब्दचि० । जातित्वात् डीप् । कुञ्जरीत्येव त्रिका०
कुञ्जराराति पु० इत० । शरमे अष्टापदे पशुभेदे हेमच० ।
२चिन्हे च

कुञ्जरालुका न० हस्त्यालुके आलुकाभेदे शब्दच० । [अमरः
कुञ्जराशन पु० कुञ्जरैरश्यते अश-भले कर्माणि ल्युट् । अश्वत्यद्ये
कुञ्जरासन न० कुञ्जरस्येवासनमत । “अथ वक्ष्ये महा-
काल ! कुञ्जरासनसुत्तमम् । करद्वयेन पादाभ्यां भूमौ
तिष्ठेत् शिरःकरः” इति रुद्रयामलोक्ते आसनभेदे
कुञ्जल न० कुञ्जितं जलं यत्र प्रथो । काञ्जिके । (आमानि)

अमरः [राजनि० ।

कुञ्जवल्ली स्त्री कुञ्जाकारा वल्ली । निकुञ्जिकांष्ट्राद्ये
कुञ्जादि पु० गोत्रे चक्रप्रत्ययप्रकृतभूते शब्दमणे स च गणः
कुञ्ज वृक्ष शब्द भस्मन् गण लोभन् शठ शाक शुण्डा
शुभविपाश स्कन्द स्कन्ध” ।

कुट कौटिल्ये तदा० पर० सक० सेट् कुटादि कुटति अकु-
टीत् चुकोट । कुटिता कुटित्वं कुटितव्यम् । कुटिलः
प्रनिकुटति उट्ट+उत्थितौ अक० वि+कुत्सने सक० ।
विकुटितः कुत्सितः ।

कुट प्रतापने चुरा० आत्म० सक० सेट् । कौटयते अचूकुटत ।
कुट वैकल्ये भ्वा० इदित् प० अक० सेट् । कुटति अकुटतीत् ।
कुट कुटने (कोटा) दिवा० अक० सेट् । कुटति अकोटीत्
“जीवनं कुटतीव” । “भक्तयन्ति स्त्रमांसानि प्रकुञ्च
विधिवत्तथा” भा० आ० २६४२ श्लो०

कुट पु० कुट-क । १कोटे (गड) भेदि० २शिलाकुट्टे (पाथर
भाङ्गाहातडी) इत्ये च हेम० ४पर्वते हारा० ५कलशे
पु० न० अस० ६अभिभेदे पु० ततः गोत्रापत्ये अश्या० फज् ।
कौटायन तद्गोत्रापत्ये पुंस्त्री अनन्तरापत्ये तु कुत्वा०
ग्य । कौट्य तदपत्ये पुंस्त्री “हविषा जारो अपर्णाश्चि
पत्तिं पपरिर्नरा पिता कुटस्य चर्षणिः” अ० १,४६,४

कुटक पु० दक्षिणस्यदेशभेदे, “चङ्गुममाखः कोङ्कवेङ्कुकुट-
कान् दक्षिणकस्यां टान् यदृच्छयोपगतः कुटकाचलोपवने”
भाग० ५,६,८, “यस्य (अभभदेवस्य) किलातुचरितसुपा-
कस्य कौङ्कवेङ्कुकुटकानां राजार्हन्नामोपशिक्ष्य कलाव-
धर्म उत्कल्यमाये भवितव्येन विमोहितः स्वधर्मपथ
मकुतोभयमपहाय कुपथपापण्डमसञ्जसं निजमनीपया
मन्दः संप्रवर्त्तयिष्यति” तत्रैव १०श्लो० । तद्देशाधिपति
र्जिनाचार्यः । कुटकदेशस्योऽचलः कुटकाचलः तत्रत्य-
पर्थत भेदः । २फाले न० शब्दचि०

कुटङ्ग पु० कुर्गुहभूमिः टङ्गुते आच्छातेऽनेन टकि-आच्छा-
दने करणं वज् इत० । गृहाच्छादने तृणादौ (चाल)
शब्दमा०

कुटङ्गक पु० कुटस्याङ्गमिव शक० इवार्थे क । १इदिपि पटले
(चाल) हेमच० पत्रादिच्छादिते २गृहभेदे (कुं डे) राय०
कुटच पु० कुटइव ठीयते चि-ड । कुटजद्ये (कुरची) शब्दचन्द्र०
कुटज पु० कुटे पर्वते जायते जन-ड ! (कुरची) इत्यभेदे
अमरः । “कुटजः कटुको रूच्यो दीपनस्तुवरोहिमः । अर्था-
ऽतीसारपित्ताक्षकफाट्पणासकुष्ठवत्” भावप्र० तत्पुष्पा-
द्युक्तम् । “कुटजः कुटजः कौटो वत्सकौगिरिमाञ्जिका ।
कालिङ्गः शक्रशाखा च मल्लिकापुष्प इत्यपि । इन्द्रयवफलः
प्रोक्तो वृक्षकः पाण्डुरद्रुमः” इति भावप्र० तद्पुष्पाये
इन्द्रयवफलत्वोक्तेः तत्फलस्य इन्द्रयवनामता “कुटजपुष्प-
परागकणाः स्फुटम्” माधः “अलिरसौ नलिनीवनवा-
ल्लभः कुमुदिनीकुलकेलिकलालसः । विधिवशेन विदेश-
सुपागतः कुटजपुष्परसं वञ्च मनप्रते” कुटे घटे जायते ।
२अगस्यहनौ इद्रोणाचार्ये च भेदि० तयोस्तदुत्पत्तिकथा
कुम्भजशब्दे वक्ष्यते ।